

Keywords: income, income from financial activity, economic efficiency of proprietor.

Марченко В. М.

д.е.н. ФММ НТУУ «КПІ»

Лизунова Т. Г.

студентка ФММ НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

В статті досліджено можливі джерела фінансування малих підприємств, особливості банківського кредитування та системи державної підтримки малого бізнесу, проблеми залучення різних джерел фінансування.

Ключові слова: малий бізнес, фінансування, банківське кредитування, державна підтримка малих підприємств, кредитор.

Вступ. Малі підприємства є важливими активними елементами процесу структурної перебудови економіки, що впливають на формування нових робочих місць, кількість та розмаїття наповнення товарних ринків. Проте за сучасних соціально-політичних та економічних умов постає проблема недостатності джерел фінансування діяльності малих підприємств, що призводить до гальмування загального розвитку малого бізнесу в Україні. Проблема фінансового забезпечення будь-якого господарюючого суб'єкту є невід'ємним елементом його управління, оскільки торкається таких аспектів, як фінансовий стан підприємства; забезпечення виконання зобов'язань перед кредиторами; формування фінансових ресурсів для ведення всіх видів господарської діяльності; надходження грошових коштів та прибутковості.

Питання проблем та перспектив малого підприємництва висвітлюються в роботах таких вчених, як Половен О. В., Петренко К. Г., Румянцева С., Стричак Г. В., Кондратюк Т., Франків О. Д. [4-7].

Проблеми фінансової і кредитної підтримки малого бізнесу торкалися такі вітчизняні науковці, як П.Ю. Буряк, З.С. Варналій, І. Волков, М.М. Долішня, О.В. Кужель, О.Є. Мазур.

Однак слід відзначити, що розробки вітчизняних та зарубіжних науковців в основному присвячені дослідженню самофінансування або державного фінансування малого бізнесу. Проблеми банківського кредитування, можливості використання альтернативних джерел фінансування залишаються недостатньо вивченими.

За даними звіту Світового Банку Реконструкції та Розвитку «Doing Business 2013» Україна серед 183 країн світу, проаналізованих у цьому звіті, займає 137 місце за складністю ведення бізнесу (Білорусь займає - 58,

Польща – 55, Російська Федерація - 112). Це свідчить про існування проблем у сфері діяльності господарських суб'єктів та економіки в цілому [9].

Постановка задачі. Основні задачі представленої статті полягають у дослідженні сучасного стану сфери банківського кредитування та державної підтримки малого бізнесу, оцінці основних джерел фінансування господарської діяльності, окресленні конкретних заходів з вирішення проблем фінансового забезпечення малих підприємств.

Результати досліджень. Фінансування є одним з видів забезпечення грошовими коштами підприємницької діяльності. Термін «фінансування» характеризує всі заходи, спрямовані на покриття потреби підприємства в капіталі, які включають мобілізацію фінансових ресурсів (грошових коштів, їх еквівалентів та майнових активів), їх повернення, а також відносини між підприємством та капіталодавцями, які з цього випливають (платіжні відносини, контроль та забезпечення). Отже, фінансування – це мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів [1].

До основних джерел фінансування малого підприємництва можна віднести наступні: власні кошти, позики банків і небанківських установ, бюджетне фінансування та кредитування (рис. 1).

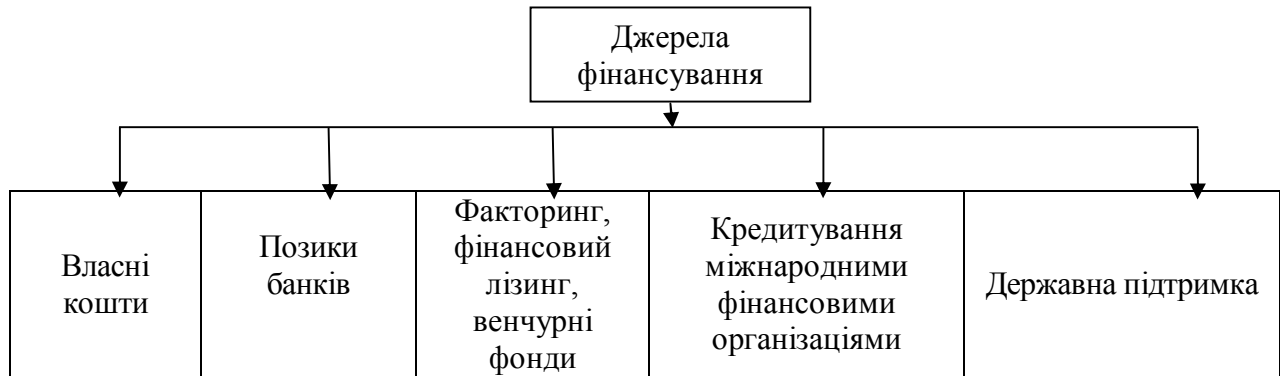

Рис. 1. Класифікація основних джерел фінансування малих підприємств

Власні кошти як джерело фінансових ресурсів підприємства являють собою сукупність грошових фондів, матеріальних і нематеріальних цінностей, які можуть бути ним задіяні у підприємницькій діяльності без визначення строку обмеження або законодавчих обмежень. Власні джерела фінансових ресурсів є базою для започаткування та подальшої діяльності підприємства. Обсяг власних коштів залежить від капіталу, внесеного засновниками підприємства, і нагромадженого чистого прибутку, що отримується в процесі діяльності господарського суб'єкту [2].

Чистий прибуток - прибуток від усіх видів підприємницької діяльності, за вирахування витрат, сплати зобов'язань, податків і різних обов'язкових відрахувань. З цього випливає, що прибуток є основним джерелом покриття витрат підприємства та податкових зобов'язань [2].

Чистий прибуток може використовуватися з такими цілями: забезпечення поточної діяльності, розширення бізнесу, задоволення

соціальних потреб підприємства тощо. Слід відмітити, що таке джерело фінансування як чистий прибуток може забезпечити підприємство необхідними коштами лише в результаті успішного ведення господарської діяльності, та не розглядається як таке на етапі створення бізнесу.

Іншими джерелами фінансування малих підприємств є зовнішні джерела, а саме: кредити банків і небанківських фінансово-кредитних установ, бюджетне фінансування та державні програми підтримки малого підприємництва, міжнародні фонди кредитування малого бізнесу.

Кредити комерційних банків для малого підприємництва не завжди прийнятні через високі відсоткові ставки кредитування. Слід відмітити, що більшість банків неохоче ведуть справи із малими підприємствами, що пояснюється особливостями кредитування малого бізнесу:

- високі витрати на оформлення кредиту при короткостроковому кредитуванні, що не дозволяє досягти бажаної рентабельності кредитної операції, а також невисока рентабельність діяльності малих підприємств, що не перекриває банківські ефективні ставки;

- непрозора економічна діяльність підприємств, низька податкова культура, низька якість або відсутність бізнес-планів, що в сукупності значно ускладнює оцінку кредитоспроможності;

- нестача або відсутність у підприємства ліквідного забезпечення кредиту.

Станом на початок цього року в Україні функціонувало: 176 банків, філійна мережа яких складається з 1393 діючих філій. Згідно з даними НБУ на початок 2013 р. кредитний портфель банків склав 815,327 млрд. грн., при тому, що на початок 2012 р. - 825,320 млрд. грн., а на початок 2011 р. – 755,030 млрд. грн. Кредити, надані суб'єктам господарювання відповідно склали 609,202 млрд. грн. (74,7%), 580,907 млрд. грн. (70,4%) та 508, 288 млрд. грн. (67,3%). Що стосується довгострокових кредитів, то частка таких, що було надано суб'єктам господарювання на початок 2013 р., 2012 р. та 2011 р. відповідно склала 70,2%, 68,1% та 62,4% [10].

Отже, спостерігається тенденція до зростання активності суб'єктів господарювання у використанні банківського кредитування. Це свідчить про зростання ролі кредитів як джерела фінансування діяльності малих підприємств.

Проте є і негативна сторона залучення кредитних коштів, яка полягає в тому, що умови отримання та використання кредитних ресурсів підприємствами в Україні є складними та витратними. Кредити малому бізнесу надаються в основному за такими спрямуваннями як поповнення оборотних засобів, придбання обладнання, транспортних засобів, комерційної нерухомості. Фінансування новостворених підприємств більшістю банків не передбачається, що пояснюється бажанням останніх працювати із надійними кредиторами із певним строком успішного функціонування на ринку. Більшість вітчизняних банків, що надають кредити малому бізнесу пропонують програми кредитування з урахуванням часу

перебування такого підприємства на ринку або річного обсягу реалізації ним продукції, товарів і послуг.

Так, Райффайзен Банк Аваль пропонує свої послуги малому бізнесу з урахуванням терміну обслуговування в банку, а відсоткова ставка надання кредиту залежить від кредитної історії, річного обороту клієнта, фінансового стану підприємства, наявності ліквідної застави [12].

Щоб отримати кредитні ресурси в Українському Інноваційному Банку малому підприємству необхідно стабільно (прибутково) працювати протягом кількох останніх років, а також мати обґрунтований бізнес-план [13].

Для отримання кредиту в банку Київська Русь, підприємству необхідно відповідати наступним вимогам: фактично займатися підприємницькою діяльністю не менше 6-ти останніх календарних місяці; мати позитивну кредитну історію [15].

Якщо малому підприємству вдалося виконати умови отримання кредитних ресурсів, воно стикається з наступною проблемою – проблемою високих відсоткових ставок практично за всіма видами кредиту (див. табл. 1).

Таблиця 1

Відсоткові ставки за кредитами для малого бізнесу, пропоновані провідними банками України у 2013р., % [11-15]

Банки	Валюта кредитування		
	Гривня	Долар США	Євро
<i>Райффайзен Банк Аваль</i>	20 - 24	-	-
<i>Банк Київська Русь</i>	Від 26	-	-
<i>Український Інноваційний Банк</i>	22,5	15	14
<i>Ukr Exit Bank</i>	19,3	10,7	9,7
<i>ВТБ</i>	21	12,5-13	12-12,5

Безумовно, кредитні ресурси мають позитивний вплив на фінансове забезпечення діяльності суб'єктів господарювання, але за умови, що кожна гривня кредиту приносить додатковий дохід, вищий за витрати на їх обслуговування.

Важливою альтернативою банківського кредитування виступають нетрадиційні джерела фінансування такі, як факторинг, фінансовий лізинг, венчурні фонди. І якщо в Європі такі способи фінансування підприємницької діяльності є нормою, то в Україні застосовуються порівняно рідко. Така тенденція пояснюється як політичними, так і економічними причинами.

Перешкодами для розвитку нетрадиційного фінансування в Україні є нестача спеціалістів, які б могли професійно обслуговувати потенційних користувачів таких видів фінансування; відсутність достатньої інформації про специфіку нетрадиційних джерел фінансування, їх переваги та недоліки, механізми залучення; відсутність чіткого законодавства щодо альтернативних джерел фінансування.

Іншим вагомим джерелом фінансування малих підприємств є кредитування міжнародними фінансовими організаціями та використання

ресурсів міжнародних фондів. Найбільш впливовими організаціями в цьому напрямку є Німецько-український фонд, партнерами якого є Златобанк, Імексбанк, Банк Київська Русь, Мегабанк, ПроКредит банк та інші [10]; Європейський банк розвитку та реконструкції, з яким співпрацюють такі вітчизняні банки, як Мегабанк, ProCredit Bank, Ukraine Micro Lending Programme, Ukreximbank, UniCredit Leasing Ukraine [8]; Європейський Інвестиційний банк; Фонд «Україна-Хабітат».

Найбільшим кредитором малого бізнесу в Україні залишається ЄБРР. Програма ЄБРР з кредитування малих і середніх підприємств охоплює цілий асортимент фінансових продуктів, таких, як кредити місцевим банкам на цілі подальшого кредитування малих підприємств, гарантії торгових операцій, вкладення в акціонерний капітал банків і фондів прямих інвестицій, а також кредити лізинговим компаніям. Однак слід відзначити, що ЄБРР не фінансує дефіцит обігових коштів, який якраз і відчуває малий бізнес, по-друге, багато проектів є недостатньо капіталомісткими, щоб ЄБРР був зацікавлений їх фінансувати [8].

Розвиток малого підприємництва є дуже важливим фактором для економіки країни в цілому, тому вагому роль у його фінансуванні повинна відігравати держава. Державна підтримка малого бізнесу включає надання різноманітних субсидій, позик, формування державних фондів, надання податкових знижок та пільг тощо.

Фактично в 2012 році, згідно звіту про стан виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні, профінансовано реалізацію заходів регіональних програм на загальну суму 291722,7 тис. грн.

Відшкодування відсотків за банківські кредити, отримані для реалізації інвестиційних проектів склало 4143,7 тис. грн., а фінансування бізнес-проектів на поворотній основі, пільгове кредитування – 4597,7 тис. грн..

Також, в регіонах створено інфраструктуру для надання суб'єктам підприємництва фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, науково-технологічної, консультативної, маркетингової, кадрової та освітньої підтримки. За звітною інформацією з регіонів станом на 01.01.2013 р. в регіонах України діють 531 бізнес-центр, 76 бізнес-інкубаторів, 46 технопарків, 535 лізингових центрів, 3964 небанківські фінансово-кредитні установи, 242 фонди підтримки підприємництва (з яких 27 створені за участю Українського фонду підтримки підприємства), 3031 інвестиційних та інноваційних фондів і компаній, 3902 інформаційно-консультативні установи [16].

Проте фінансування малих підприємств в межах державної бюджету здійснюється в недостатніх обсягах. Фінансова підтримка не носить масштабного характеру. Так, у межах програми компенсації відсоткових ставок за банківськими кредитами в 2012 р. отримали відшкодування 38 підприємств. Та лише 116 підприємств було профінансовано в рамках регіональної програми (в якості цільових) бізнес-проектів. У масштабах України це незначна допомога [16].

Також значною проблемою в діяльності малого бізнесу виступає значне податкове навантаження. За даними звіту Світового Банку Реконструкції та розвитку «Doing Business 2013» за податковим навантаженням малого бізнесу Україна займає 165 місце (Польща -114, Російська Федерація – 64, Білорусь – 129) [9].

На сьогодні проблема формування податкового навантаження в Україні зумовлена невідповідністю між метою оподаткування та метою підприємницької діяльності. На жаль, основною метою діяльності податкової системи є наповнення державного бюджету, а не регулювання розвитку підприємництва, яке має проявлятися як в стимулюванні одних видів діяльності, так і в додатковому податковому навантаженні інших.

В 2013 році малі підприємства з кількістю працюючих до 50 осіб та обсягом реалізації до 5 млн. грн. мають право реєструватися як платники податків за спрощеною системою оподаткування (1-4 групи). Юридичні особи платники єдиного податку у відповідності до 4 групи можуть бути платниками ПДВ зі сплатою 3% податку від отриманого доходу.

За даними Державної податкової служби України кількість зареєстрованих платників ПДВ в 2012 році зросла на 60% і становила 19 тис. осіб завдяки спрощенню системи реєстрації, що в перерахунку на загальну кількість підприємств в Україні становить 1,4% або 0,5% до загальної кількості зареєстрованих підприємств (на 1 січня 2012 р. кількість підприємств становила 1 млн. 323 тис. 807 одиниць, на обліку в органах державної податкової служби перебувало 3 896,4 тис. платників податків). Така статистика зумовлена причинами адміністрування сплати ПДВ, що супроводжується непрозорістю та складністю нарахування податку.

Висновки. Отже, в результаті проведеного дослідження було виявлено, що в сфері фінансування діяльності малих підприємств існує безліч проблем, основними з яких є високі відсоткові ставки кредитування та складні умови отримання позик, нерозвинена сфера альтернативних джерел фінансування в Україні, таких як лізинг, факторинг, венчурні фонди, погана поінформованість підприємців про існуючі програми фінансування, недостатня фінансова допомога з боку держави, а також велике податкове навантаження.

Розвиток малого підприємництва відіграє велику роль у розвитку економіки країни в цілому. І у вирішенні проблем його фінансування значну роль повинна відігравати саме держава.

Розв'язання перелічених проблем потребує комплексу заходів, до яких слід віднести:

- інтенсивна співпраця банківських установ та держави з міжнародними організаціями та фондами, що діють у сфері сприяння розвитку малого та середнього бізнесу;

- збільшення державою обсягів компенсацій малому бізнесу відсоткових ставок за банківськими кредитами;

- стимулювання банківських та фінансових організацій до кредитування малого підприємництва, шляхом надання податкових пільг;
- організація установ взаємного фінансування та гарантування;
- здійснення заходів по інформуванню суб'єктів малого бізнесу про існування кредитних програм та програм міжнародних організацій;
- сприяння розвитку бізнес-інкубування;
- розробка законодавчої бази щодо структур нетрадиційного фінансування підприємств;
- зменшення податкового навантаження малих підприємств, надання податкових пільг.

Список використаних джерел

1. Авранчій В. І. Фінансова діяльність підприємств: Навч. посіб. / Авранчій В. І., Чумак В. Д., Смолянська О. Ю. – К.: ВД «Професіонал», 2005. – 240 с.
2. Буряк Л.Д. Фінансові ресурси підприємства // Фінанси України. – 2000. – №9. – С.23–27.
3. Жаліла Я.А. Малий і середній бізнес у пошуках місця в стратегії економічного зростання в Україні: Зб. наук. Статей / за ред. Я.А.Жаліла. – К.: Альтерпрес, 2002. – 118 с.
4. Кондратюк Т. Державна політика підтримки малого бізнесу: зміст і механізм реалізації /Кондратюк Т. // Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 2001.- №4. – С. 111-118.
5. Половен О. В. Особливості управління малим підприємством / О. В. Половен, К. Г. Петренко //Актуальні проблеми економіки. – 20009. - №6. – С. 131 – 135.
6. Румянцева С. Фінансування підприємств малого та середнього бізнесу / С. Румянцева // Цінні папери України. – 2009. - №44. – С. 26.
7. Стричак Г.В. Державна підтримка підприємств малого та середнього бізнесу / Г. В. Стричак, О. Д. Франків // Науковий вісник БДФА. Економічні науки: зб. наук. праць / гол. ред. В. В. Прядко; Міністерство Фінансів України, БДФА. – Чернівці, 2008. – Вип. 2. – С. 471 – 478.
8. ЕБРР: финансирование проектов [Електронний ресурс] // Европейский банк реконструкции и развития. – Режим доступа: <http://www.ebrd.com/russian/pages/workingwithus/projects/products/loans.shtml#smaller>
9. Звіт Світового Банку Реконструкції та Розвитку «Doing Business 2013» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://russian.doingbusiness.org/rankings>
10. Національний банк України. Офіційне інтернет-представництво. [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.bank.gov.ua
11. Офіційний сайт Українського Інноваційного банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrinbank.com>
12. Офіційний сайт Райффайзен Банку Аваль [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.aval.ua
13. Офіційний сайт Українського Укрексімбанку [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.eximb.com
14. Офіційний сайт ВТБ банку [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://vtb.com.ua>
15. Офіційний сайт Банку Київська Русь [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kruss.kiev.ua>
16. Узагальнений звіт про стан виконання регіональних програм розвитку малого підприємництва в Україні у 2012 році [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань регуляторної політики та підприємництва. – Режим доступу: <http://www.dkrp.gov.ua/info/1101>

Марченко В.Н.

д.э.н. ФММ НТУУ «КПІ»

Лизунова Т.Г.

студентка ФММ НТУУ «КПІ»

ПРОБЛЕМЫ ФИНАНСИРОВАНИЯ МАЛОГО БИЗНЕСА В УКРАИНЕ

В статье рассмотрены возможные источники финансирования малых предприятий, особенности банковской и системы государственной поддержки малого бизнеса, проблемы привлечения разных источников финансирования.

Ключевые слова: малый бизнес, финансирование, банковское кредитование, государственная поддержка малых предприятий, кредитор.

Marchenko V.N., Lizunova T.G.

PROBLEMS OF FINANCING OF SMALL BUSINESS IN UKRAINE

This article is considered of possible sources of funding for small businesses, specificity of bank lending and government support of small business, problems of involving different funding sources.

Key words: small business, financing, bank lending, government support of small business, creditor.

Тюленєва Ю.В.

к.е.н., доцент НТУУ «КПІ»

Маковій О.С.

студент ФММ НТУУ «КПІ»

КОНТРОЛЬНО - АНАЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

В статті проведено дослідження щодо оцінки фінансового стану підприємства. Визначено, які показники необхідно враховувати при оцінці, а також запропоновано ідеї для покращення фінансового стану.

Ключові слова: фінансовий стан, платоспроможність, показник ліквідності, ділової активності, валюта балансу.

Вступ. Сьогодні особливого значення набуває своєчасна та об'єктивна оцінка роботи підприємства, його становище на ринку. Коли мова іде за оцінку, варто оперувати таким поняттям, як фінансовий стан підприємства.